

voeden niet veel terecht komt. De straat is het speelterrein voor de kinderen, de kroeg het recreatieterrein voor de vader, als hij vermoeid van zijn werk komt. De oudste meisjes moeten thuis helpen en verzuimen de school, krijgen dus onvoldoende onderwijs – de oudere jongens verzuimen de school om te gaan werken voor het gezin. Ondanks de zgn. kindernet Van Houten van 1874, die kinderarbeid verbood, kwam kinderarbeid van jongens in de haven en van meisjes in fabrieken en op de bonenzolders en in de huisindustrie nog veel voor. En ondanks de leerplichtwet van 1900 verzuimden oudere leerplichtige kinderen nogal eens, vooral als ze niet goed mee konden. Brusse's 'Boefje', hoewel in 1903 verschenen, zou ook in 1922 geschreven kunnen zijn. De ontwrichting van het economisch leven tengevolge van de eerste wereldoorlog was men nog nauwelijks te boven. Aan sociale omstandigheden was nog niet veel verbeterd. De noodkreet, die uit zijn in 1921 verschenen 'Rotterdamsche Zedeprenten' klinkt, kennelijk na gesprekken met de commissaris van zeden- en kinderplicht, herkennen wij in de vijftig jaar oude strafdossiers. De laatste woorden zijn: 'Maar 't eenige wat mij verder benieuwt is, hoe de Rotterdamsche burgerij ten slotte zal reageeren op dezen toch wél gedocumenteerden oproep om hulp in den gruwzamen nood. En of nu wéér die ellendige noodlotsformule bewaarheid zal worden, dat je in Rotterdam het publiek immers toch voor niets warm kunt maken, als 't niet om een schip of een stuk vrachtgoed gaat?'

Wij staan nu versteld van de ernstige straffen en maatregelen, die op de eerste zittingen van de kinderrechter werden uitgedeeld. Maar het is begrijpelijk tegen de achtergrond van de huiselijke omstandigheden gezien. Hoe moet je een moeder helpen opvoeden, als ze met zeven kinderen in één kamer moet wonen en hun nauwelijks voldoende te eten kan geven? Men verwachtte toen heil van het overbrengen van de delinquent naar een gezonde omgeving, waar hij lager onderwijs of vakonderwijs kon krijgen of regelmatig kon leren werken. En de ouders waren blij een tijdlang van een lastpost bevrijd te zijn. In het 'gesticht' werden de kinderen tot maatschappelijke deugden en goede manieren opgevoed: ijver, eerlijkheid, respect voor de meerdere, eten met mes en vork, met twee woorden spreken enz. Dit gebeurde in een besloten gemeenschap. De 'maatschappij' was de wereld daarbuiten, waar je later in terug zou komen als een fatsoenlijk mens. Men was toen nog